

HET LEICESTERSHIREPLAN EN DE TOEPASSINGSMOGELIJKHEDEN HIERVAN VOOR HET NEDERLANDSE ONDERWIJS¹

DRS. W. DE LANGE

Rector van het Johan de Witt-Lyceum te 's-Gravenhage

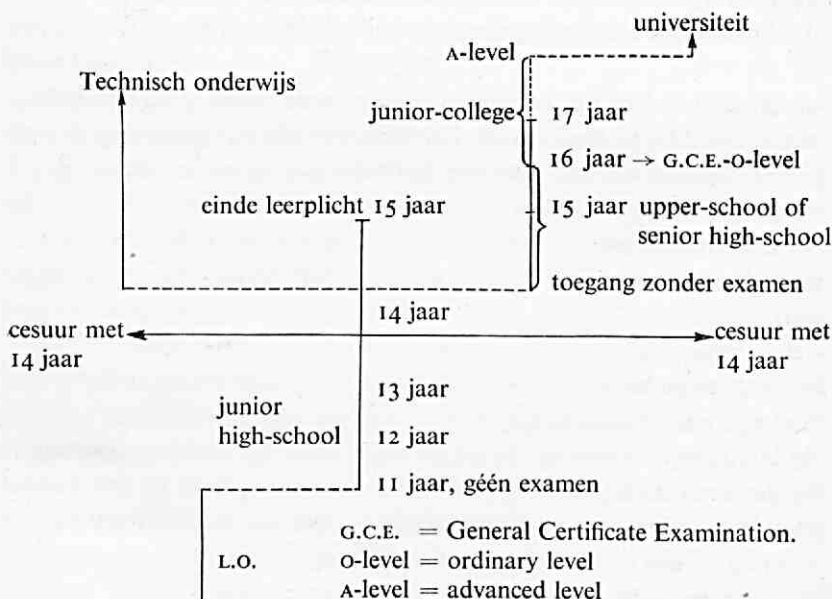
A. RIGHARTS

Didactisch medewerker aan het Gemeentelijk Pedagogisch Centrum
te 's-Gravenhage

Het Leicestershireplan mag beschouwd worden als een belangrijke variant in de huidige organisatie van het Engelse onderwijs.

Met de invoering van de Education-Act (1944) werd tevens de mogelijkheid geschapen om Scholengemeenschappen te stichten. De Scholengemeenschappen werden en worden ondergebracht in grote gebouwencomplexen, waarin het onderwijs voor alle schoolleeftijden en op vele niveaus plaatsvindt.

Daar het stichten van kostbare gebouwen en het verkrijgen van de benodigde gronden ook in Engeland dikwijls onoverkomelijke bezwaren met zich meebrengen, heeft men in het graafschap Leicester naar andere wegen voor de vorming van scholengemeenschappen gezocht. Het onderwijs is daar georganiseerd volgens bijgaand schema:

¹ De bronnen voor deze studie werden ons verschaft door Prof. Dr. L. van Gelder, die wij hiervoor zeer erkentelijk zijn.

Door symbiose van elementary-school, high-school en grammarschool is een scholenstelsel gevormd, dat een vloeiend verloop heeft gekregen. Het voortgezet onderwijs vindt plaats in een 2-fasen systeem. Als een belangrijk maatschappelijk facet geldt, dat nu de cesuur plaatsvindt met 14 jaar. De puberteitsmoeilijkheden zijn grotendeels overwonnen, zodat een meer doordachte voortgezette schoolkeuze kan worden gemaakt. Verder is van belang, dat vrijwel alle leerlingen in 1 schooltype terecht komen, waardoor een hechte sociale integratie van de schoolbevolking kan plaatsvinden. De zgn. public-schools die zeer beperkt in aantal zijn, blijven verder buiten beschouwing.

Het feit, dat de leerlingen eerst 3 jaar voortgezet onderwijs ontvangen, dat een algemeen vormend karakter draagt, geeft voordelen boven het Nederlandse systeem. Het technisch onderwijs in Engeland steunt op een voldoende basis van algemene ontwikkeling, terwijl de L.T.S. in Nederland thans nog in dit opzicht vaak een onvoldoende niveau van algemene ontwikkeling moet accepteren.

De band tussen primary, modern-secondary en grammarschool mag hecht genoemd worden, zodat nu met recht van een Comprehensive School gesproken worden. De primary-schools leveren vrijwel al hun leerlingen af aan de Junior High-schools, terwijl de keuze plaatsvindt tussen voortgezet algemeen onderwijs en technisch onderwijs op 14 jr. leeftijd.

De verdeling der leeftijden geschiedt in 2 groepen: 11-14 jaar,
14-17 à 18 jaar.

De scholen blijven beperkt van grootte en zijn beter hanteerbaar dan grote comprehensive schools. Er zijn geen grote en kostbare gebouwen nodig. Men kan het Leicestershireplan doorvoeren door gebruik te maken van *bestaande* schoolgebouwen.

Gezien de totaal andere onderwijsstructuur in ons land zou invoering van een soortgelijk plan vrijwel onmogelijk zijn. Toch verdienen enkele facetten zeer zeker de aandacht zoals:

- A. het stichten van scholengemeenschappen in bestaande gebouwen;
- B. het bijeenbrengen van de onderbouw van bepaalde schooltypen in één gebouw;
- C. het volledig gebruik maken van vaklokalen, practicumlokalen en instrumentaria door verschillende schooltypen;
- D. het afschaffen van een toelatingsonderzoek, zowel bij toelating tot het voortgezet onderwijs als bij tussentijdse doorstroming. In dit verband zij gewezen op een schrijven van het Ministerie van Onderwijs en

Wetenschappen, kenmerk V.H.M.O. d.d. 20 augustus 1965, waarbij de toelating niet meer uitsluitend afhankelijk is van het toelatingsexamen. Volgens de nieuwe bepalingen wordt de toelating afhankelijk gesteld van:

1. een verklaring van het hoofd van de lagere school, waar de kandidaat het onderwijs laatstelijk heeft gevolgd;
2. een onderzoek naar de capaciteiten van de kandidaat met behulp van één of meer der hierna genoemde middelen:
 - a. een toelatingsexamen, dat zich mag beperken tot de vakken Nederlandse Taal en Rekenen;
 - b. een proefklasse, verbonden aan de middelbare school of het gymnasium;
 - c. een onderzoek naar de kennis en het inzicht van de kandidaat gedurende ten minste zijn laatste leerjaar aan de lagere school (bijv. een schoolvorderingstest);
 - d. een psychotechnisch onderzoek, waarvoor de toestemming is vereist van hen, die de ouderlijke macht of de voogdij over de kandidaat uitoefenen.

De keuze uit de onder 2 genoemde middelen berust bij het bevoegd gezag van de betreffende school. Dit is: voor een gemeentelijke school: het College van Burgemeester en Wethouders; voor een bijzondere school: het Schoolbestuur; voor een rijksschool: de Minister van Onderwijs en Wetenschappen.

Wil men de facetten, genoemd onder A, B en C t.a.v. scholengemeenschappen voor V.W.O., H.A.V.O. en M.A.V.O. verwezenlijken, dan verdient het aanbeveling, dat de schoolgebouwen dicht bij elkaar liggen. Is dit niet het geval, dan dient men de gebouwen zodanig te „vullen”, dat de positieve waarden van een scholengemeenschap zoveel mogelijk gerealiseerd worden, zonder andere overwegende nadelen op te roepen.

De kardinale vraag luidt dus: hoe zal men de klassen huisvesten van een scholengemeenschap, bestaande uit *gymnasium*, *atheneum*, H.A.V.O. en M.A.V.O., als men de beschikking heeft over 2 of 3 bestaande schoolgebouwen.

Schematisch kan dit als volgt worden aangegeven:

A. Elk gebouw bezit één of meer volledige schooltypen.

voorbeeld 1

Gebouw I	Gebouw II
Gymnasium + Atheneum	H.A.V.O. + M.A.V.O.

voorbeeld 2

Gebouw I	Gebouw II	Gebouw III
Gymnasium + Atheneum	II.A.V.O.	M.A.V.O.

B. Eenzelfde schooltype komt in meer dan 1 gebouw voor.

voorbeeld 1

Gebouw I	Gebouw II
Gymnasium + Atheneum + H.A.V.O.	H.A.V.O. + M.A.V.O.

voorbeeld 2

Gebouw I	Gebouw II	Gebouw III
Gymnasium + Atheneum	Atheneum + H.A.V.O.	H.A.V.O. + M.A.V.O.

Opmerking: de schema's A en B vormen gevallen van *verticale vulling*. Elk schooltype treft men in 1 of 2 gebouwen aan, maar dan ook van hoog tot laag.

c. De onderbouw der schooltypen zijn in 1 gebouw verzameld, de bovenbouw in een ander gebouw (zgn. horizontale vulling).

voorbeeld 1

Gebouw I				Gebouw II			
Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.	Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.
klassen	-	-	-	-	-	-	-
I	I	I	I				
2	2	2	2 2	3	3	3	3 3
				4	4	4	4
				5	5	5	
				6	6		

voorbeeld 2

Gebouw I				Gebouw II				Gebouw III		
Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.	Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.	Gym.	Ath.	H.A.V.O.
I	I	I	I							
2	2	2	2 2	3	3	3	3 3			
				4	4	4	4	5	5	5
								6	6	

voorbeeld 3

Gebouw I				Gebouw II				Gebouw III		
Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.	Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.	Gym.	Ath.	H.A.V.O.
I	I	I	I							
2	2	2	2 2	3	3					3 3 3
				4	4					4 4
				5	5					5
				6	6					

Opmerking: in schema c wordt het Leicestershireplan volgens Nederlandse mogelijkheden zoveel mogelijk benaderd t.w. alle leerlingen van de onderbouw van een scholengemeenschap in 1 gebouw. Hiermee doen de begrippen *junior high school* en *senior high school* of *upperschool* hu intrede. Naar Nederlandse begrippen spreken we dan van onderbouw en bovenbouw van het voortgezet onderwijs.

D. Combinatie van horizontale en verticale vulling. De onderbouw, bestaande uit het brugjaar en de klassen 2 en 3 van elk schooltype, komt in elk gebouw voor. In elk der bestaande gebouwen komt de bovenbouw van althans 1 der schooltypen voor. Gymnasium B en atheneum B worden geheel overeenkomstig de voorschriften aangaande gecombineerde lessen in hetzelfde gebouw gehuisvest.

voorbeeld 1

Gebouw I				Gebouw II			
brugkl. V.W.O.-H.A.V.O. + H.A.V.O.-M.A.V.O.				brugkl. V.W.O.-H.A.V.O. + H.A.V.O.-M.A.V.O.			
Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.	Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.
2	2	2	2 2	2	2	2	2 2
3	3	3	3 3	3	3	3	3 3
4	4					4	4
5	5					5	
6	6						

voorbeeld 2

Gebouw I				Gebouw II				Gebouw III			
brugkl. V.W.O.-H.A.V.O. + H.A.V.O.-M.A.V.O.				brugkl. V.W.O.-H.A.V.O. + H.A.V.O.-M.A.V.O.				brugkl. V.W.O.-H.A.V.O. + H.A.V.O.-M.A.V.O.			
Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.	Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.	Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.
2	2	2	2 2	2	2	2	2 2	2	2	2	2 2
3	3	3	3 3	3	3	3	3 3	3	3	3	3 3
4	4					4	4				4
5	5					5					
6	6										

voorbeeld 3

Gebouw I				Gebouw II				Gebouw III			
brugkl. V.W.O.-H.A.V.O. + H.A.V.O.-M.A.V.O.				brugkl. V.W.O.-H.A.V.O. + H.A.V.O.-M.A.V.O.				brugkl. V.W.O.-H.A.V.O. + H.A.V.O.-M.A.V.O.			
Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.	Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.	Gym.	Ath.	H.A.V.O.	M.A.V.O.
2	2	2	2 2	2	2	2	2 2	2	2	2	2 2
3	3	3	3 3	3	3	3	3 3	3	3	3	3 3
4	4					4	4				4
5	5	5				5					
6	6										

Dit hangt af van de grootte van de gebouwen, bijv. gebouw I is groter dan de andere gebouwen.

Bespreking der schema's A, B, C en D.

Schema A: deze constructie is kortweg verwerpelijk. De scholengemeenschap bestaat slechts in administratieve zin. De geïncorporeerde schoolsoorten vormen op geen enkele wijze een eenheid; zij leiden in feite een zelfstandig bestaan, zij het dan onder een éénhoofdige topleiding.

Wanneer men bij een dergelijke indeling de voordelen van een soepele overstap van het éne naar het andere schooltype wil verzekeren, dan doet men beter, een associatie van afzonderlijke scholen tot stand te brengen.

Schema B: deze vulling der gebouwen is beter dan de toestand onder A bedoeld. Het feit, dat een leerling naar een ander schooltype wordt overgeplaatst, betekent in de meeste gevallen niet, dat hij de gemeenschap van leraren en leerlingen moet verlaten.

Schema C: op het eerste gezicht is deze structuur de meest aanbevelenswaardige. Het feit, dat de leerlingen van alle schooltypen althans in de lagere klassen in één gebouw ondergebracht zijn, geeft aan een zeer belangrijk aspect van de scholengemeenschap de kans, tot ontwikkeling te komen nl. het sociale contact van de leerlingen binnen één gemeenschap. Zijn er 2 gebouwen, dan blijft dit ook voor de hogere klassen gelden: alle leerlingen van alle geïncorporeerde schooltypen verhuizen naar een ander gebouw. Ook wanneer de aanwezigheid van drie gebouwen het noodzakelijk maakt, dat de leerlingen na het tweede leerjaar uitzwermen over verschillende gebouwen, kan men zeggen, dat de scholengemeenschap in haar doelstelling voor een belangrijk deel verwezenlijkt is. De sociale binding wordt immers in de lagere klassen opgebouwd; zo het gelegde contact van reële betekenis is, gaat dit in hogere klassen niet verloren.

Helaas heeft de structuur bedoeld onder C in ander opzicht zoveel nadelen, dat consequente toepassing ervan moet worden ontraden.

De voeding van een school is gelegen in de eerste klasse. Zowel bij de ouders als bij de leerlingen bestaat er immers de neiging, de school, die men gekozen heeft, trouw te blijven, tenzij zich bijzondere omstandigheden voordoen.

Dat wil dus zeggen, dat het er in de eerste plaats om gaat, de scholengemeenschap juist in het begin zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Voor verreweg de meeste ouders is de aantrekkelijkheid van een scholengemeenschap gelegen in haar structuur, die het mogelijk maakt, dat een leerling „geruisloos” van het éne schooltype naar het andere kan overgaan en beslist niet in het geboden sociale contact tussen de leerlingen

van uiteenlopende schoolsoorten. De afstand tot de school speelt ook een belangrijke rol. Zijn de leerlingen van alle 1e en 2e klassen in gebouw I gehuisvest, dan zullen de ouders, die in de omgeving van gebouw II wonen, geneigd zijn voor hun 12-jarig kind hun heil buiten de scholengemeenschap te zoeken, in plaats van het te zenden naar gebouw I met alle tijdverlies en verkeersgevaaren daaraan verbonden.

Een ander bezwaar tegen schema C ligt in het materiële vlak. Onderstellende, dat in gebouw I zowel als in gebouw II een volledige outillage voor bijv. natuurwetenschappen aanwezig is (omdat er immers zelfstandige scholen in gehuisvest zijn geweest), dan is het uit economisch gezichtspunt onjuist, dat deze in gebouw I slechts voor een deel wordt gebruikt, nl. alleen voor de 1ste en 2de klasse.

T.a.v. de leraren schuilen hier vele moeilijkheden. Het lesgeven in verschillende gebouwen veroorzaakt tijdverlies. De eenheid en de teamgeest binnen het docentencorps zal door het werken in verschillende gebouwen niet bevorderd worden. Voor de leraren is het noodzakelijk, dat zij lesgeven in onder- zowel als bovenbouw. Bovendien zou het doceren alleen in de onderbouw discriminerend voor de betrokkenen kunnen werken.

Gesteld mag worden, dat, gezien het voorgaande, aan schema C vele organisatorische, rooster-technische en vooral psychologische bezwaren kleven.

Schema D: gestreefd wordt naar een zo groot mogelijke spreiding met zo min mogelijk migratie der leerlingen. In deze structuur wordt getracht vele voordelen van een „echte” scholengemeenschap te behouden; de nadelen zijn, waar mogelijk, vermeden.

1. In elk gebouw zijn, zo enigszins mogelijk, de laagste 3 klassen aanwezig, zodat de ouders hun kind kunnen sturen naar dat deel van de scholengemeenschap, dat het dichtst bij hun woning gelegen is.
2. In elk gebouw zijn van één schooltype (soms twee) ook de hogere klassen aanwezig, zodat de leraren in de gelegenheid zijn, zowel aan hogere als aan lagere klassen les te geven.
3. De outillage in elk gebouw wordt benut.
4. De eventuele verdeling van de hogere klassen van eenzelfde schooltype over meer dan één gebouw wordt naar bevind van zaken geregeld. Het is voor de ouders van leerlingen van klasse 4 en hoger niet meer van doorslaggevende betekenis of hun kind enkele kilometers verderop les krijgt. Voor hen gaat nu het voordeel van de ruimere keuze overwegen.

5. De leerlingen van verschillende leeftijdsgroepen zijn in dezelfde gemeenschap in één schoolgebouw verenigd.
6. De vulling der schooltypen in de bovenbouw is nu meer verzekerd, aangezien elk schooltype over een „intake” beschikt van 2 à 3 bezettingen in de onderbouw en dit tevens het aantal mogelijkheden van differentiatie bevordert.

Literatuur

1. STEWART C. MASON, *The Leicestershire Experiment and Plan*, Councils and Education Press, London, 1964.
2. ARMSTRONG, M. and YOUNG, M., *New Look at Comprehensive Schools*, Fabian Society, London, 1964.
3. ROBIN PEDLEY, *The Comprehensive School*, Penguin Books, 1963.